

Skötselplan för naturreservatet Haga hage

Innehållsförteckning

<i>BESKRIVNINGSDDEL</i>	1
1. Syfte med reservatet	1
2. Beskrivning	2
2.1 Uppgifter om reservatet	2
2.2 Historisk och nuvarande markanvändning	2
2.3 Områdets bevarandevärden	5
2.4 Källförteckning	7
<i>PLANDEL</i>	7
3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	7
4. Friluftsliv	8
5. Uppföljning	8
5.1 Uppföljning av bevarandemål	8
5.2 Uppföljning av skötselåtgärder	8
6. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder	9
7. Skötselplanekarta	10

BESKRIVNINGSDDEL

1. Syfte med reservatet

Syftet med Haga hage naturreservat är:

- Att bevara och utveckla de värdefulla livsmiljöerna västlig taiga och örtrika näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ. Att bevara andra av mindre areal utbredda naturtyper som lövsumpskog och äldre ekskogar på sura sandiga marker. Dessa fyra ovan nämnda naturtyper ingår i Natura 2000, EU:s nätverk av värdefulla naturområden. Strukturer som död ved och äldre träd (av speciellt gran och asp) ska förekomma i för livsmiljöerna gynnsam omfattning. Typiska arter, som t ex knärot och ullticka ska ha ett gynnsamt tillstånd liksom de rödlistade arter som hittats i området t ex kandelabersvamp och veckticka.
- Att bevara de äldre, grova ekar som är en rest av tidigare markanvändning då området var en hagmark.

2. Beskrivning

2.1 Uppgifter om reservatet

Objektnummer	04-02-102
Län	04, Södermanland
Kommun	Gnesta
Församling/socken	Gryt
Areal	22,8 ha, varav land 22,8 ha
ID-punkt	X= 6558886, Y= 1564657
Markslag och naturtyper Skogsmark -Granskog -Barrblandskog -Lövblandad barrskog -Lövsumpskog -Ädellövskog -Triviallövskog Impediment Övrigt (kraftledningsgata) Naturtyp enligt EU:s habitatdirektiv Västlig taiga (9010) Örtrik granskog (9050) Äldre ekskogar (9190) Lövsumpskogar (9080) TOTALAREAL	 22,8 ha varav ca 21,1 ha produktiv 5,1 ha 6,7 ha 4,6 ha 0,5 ha 1,7 ha 1 ha 1,7 ha 1,5 ha ca 8 ha ca 4,0 ha ca 2,0 ha ca 1,0 ha 22,8 ha
Prioriterade bevarandevärden Markslag Naturtyper Strukturer (landskapselement) Växt- och djursamhällen	 Skogsmark Västlig taiga (9010), Lövsumpskogar (9080), Örtrika näringsrika skogar med gran (9050) Gamla träd, död ved Svampar

2.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Haga hage har i äldre tider nyttjats som betesmark men är numera sedan många år tillbaka igenvuxet med skog. Den äldre ekonomiska kartan från 1958 visar att området tidigare varit trädklätt med ett fåtal öppna luckor (fig. 1). På samma karta omges Haga hage av åkermark. Denna är dag igenplanterad med gran. På det historiska kartöverlägg som gjorts framträder Haga hage som en betesmark omgiven av ängs- och åkermark (fig. 2).

Fig.1. Äldre ekonomiska kartan (1958) med sjöarna Dunkern i väst och Misteln nederst. De röda siffrorna markerar registrerade fornlämningar.

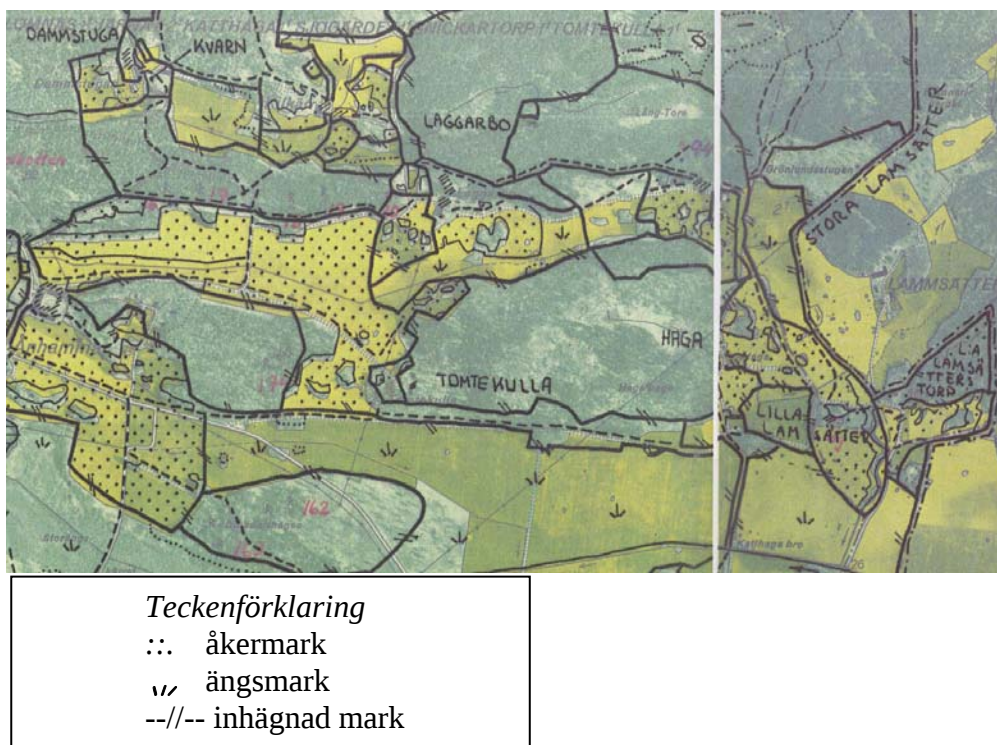

Fig. 2. Historiskt kartöverlägg med äldre ekonomiska kartan från 1958 och karta från 1862.

Studerar man den äldre ekonomiska kartan (fig. 1) får man en bild över det kulturhistoriskt rika landskap som Haga hage ingår i. Naturreservatet ligger på Ånhammar Säteris ägor. Säteriet ligger på gränsen mellan mellanbygden, med inslag av herrgårdar och äldre kyrkor, och en utlöpare av centralbygden, med rikligt av herrgårdar och kyrkor. Området ingår i den naturgeografiska region som betecknas "Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken". Landskapet är mosaikartat och ligger under högsta kustlinjen. Vid sjöarna Dunkern och Misteln utbreder sig detta böljande landskap, som präglats av herrgårdarna. Odlingslandskapet bryts tvärt i norr av en östvästlig förkastningsbrant och ovanför vidtar Mälarmårdens hällmarker, rika på småsjöar och sankmarker. Fornlämningar på höjder uppe på förkastningsbranten visar på bosättning redan under bronsåldern. Det är ensamliggande rösen och stensättningar, och cirka 300 m väster om Tomtekulla finns även ett gravfält. Även från äldre järnålder finns ensamliggande stensättningar på förkastningsbranten. De röda siffrorna på kartan (fig. 1) anger var registrerade fornlämningar finns. Järna framträder i handlingar som sätesgård under 1530-talet för att under 1600-talets senare del vara inlagt i Ånhammar, ett frälsehemman som fick säteriprivilegier på 1630-talet. Järna, och sannolikt också Ånhammar är namn med anor från järnåldern.

Under slutet av 1700-talet ägdes ett större antal gods i Södermanland av von Warendorff, bland annat Ånhammars Säteri. Genom testamente överläts Ånhammar år 1861 till familjen von Stockenström.

Idag är Ånhammar ett stort säteri vars drift i huvudsak är boskapsskötsel och skogsbruk. Landskapet kring Ånhammars gård är av riksintresse för kulturmiljövården (objektnr. D30) som ett herrgårdslandskap. Det finns också med i det regionala kulturmiljövårdsprogrammet (objektnr. N61), samt i programmet för bevarande av natur- och kulturmiljövården i odlingslandskapet (objektnr. 80-2). Sambanden mellan höga natur- och kulturmiljövården på Ånhammar är slående.

2.3 Områdets bevarandevärden

2.3.1 Biologiska bevarandevärden

Haga hage rymmer inom sitt begränsade område en stor variation av olika naturtyper och värdefulla miljöer. Här hittar vi granskog med stort inslag av gamla aspar, gammal ekdominerad ädellövskog, hållmarkstallskog och lövsumpskog. Framförallt är det den gamla lövblandade barrskogen med dess stora förekomst av döda aspar och granar som utgör grunden för de biologiska bevarandevärdena. Den norra delen av reservatet utgörs till största del av denna skogstyp, med gran och asp som dominerande trädslag och en medelålder av 120 år. Granen är olikåldrig och inslaget av riktigt gamla träd är högt. Flertalet aspar är grova och rötangripna samt har uthackade bohål. Död ved såsom lågor, torrträd och högstubbar finns det bitvis rikligt av både vad gäller gran och asp. Död och döende ved har stor betydelse för flera olika organismgrupper.

I Haga hage är det särskilt bland svamparna man hittar intressanta arter, men även bland lavar och mossor finns en del signalarter, d v s arter som signalerar miljöer med höga naturvärden (tabell 1). I den norra delen av reservatet finner man på grova aspar prakttagging, en mycket krävande rödlistad svamp som vanligtvis förknippas med ädellövskogar. Arten växer vanligen på alm och behöver kontinuerlig tillgång till döda träd i slutna bestånd. Prakttagging har sin huvudutbredning runt Mälaren och samtliga växtplatser är mycket skyddsvärda. På lågor av asp finns en stor förekomst av kandelabersvamp och även veckticken har visat sig vara tämligen allmän på samma substrat. Båda arterna är rödlistade. På levande aspar i denna del av reservatet har signalarterna fällmossa och liten punktlav hittas. På grova granlångor växer ullticka och kötticka och bland marklevande svampar de rödlistade arterna kremlevaxskivling och luddticka. I tabell 1 redovisas ytterligare funna arter i Haga hage. Observera att tabellen inte ska ses som fullständig då alla artgrupper inte inventerats systematiskt.

I den sydöstra delen av reservatet finns en del grova träd i form av tall, ek, asp och lind och död ved av tall, asp och gran. De grova, gamla ekarna nedanför sluttningen härstammar från ett tidigare mer öppet hagmarkslandskap. Ekarna hotas idag av en snabb utdöendeprocess då omgivande granar och yngre lövskog skuggar ekarna och konkurrerar om ljusutrymmet. Uppe på själva berget växer gammal hållmarkstallskog med enstaka lågor och torrträd. I den östra delen växer hassel på stenig mark.

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter samt andra skyddsvärda arter registrerade i objektet. Rödlistekategori följer Gärdenfors, U. (ed.) 2000. *Rödlistade arter i Sverige 2000*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. (VU) = sårbar, (NT) = missgynnad. (S) = signalart enligt Skogsstyrelsen.

Svenskt namn	Latinskt namn	Rödlistad/ signalart	Notering
Gulsippa	<i>Anemone ranunculoides</i>	(S)	
Tibast	<i>Daphne mezereum</i>	(S)	
Vårärt	<i>Lathyrus vernus</i>	(S)	
Vättersos	<i>Lathraea squamaria</i>	(S)	
Fällmossa	<i>Antitrichia curtipendula</i>	(S)	
Krusig ulota	<i>Ulotia crispata</i>	(S)	
Platt fjädermossa	<i>Neckera complanata</i>	(S)	
Stubbspretmossa	<i>Herzogiella seligeri</i>	(S)	
Barkticka	<i>Oxyporus corticola</i>	(S)	
Grovticka	<i>Phaeolus schweinitzii</i>	(S)	
Kandelabersvamp	<i>Clavicornia pyxidata</i>	(S)/(NT)	Stor förekomst
Kremlevaxskivling	<i>Hygrophorus russula</i>	(NT)	
Kötticka	<i>Leptoporus mollis</i>	(S)	
Luddticka	<i>Inonotus tomentosus</i>	(S)/(NT)	
Prakttagg	<i>Steccherinum robustius</i>	(VU)	
Rutskinn	<i>Xylobolus frustulatus</i>	(S)/(NT)	
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	(S)	
Ullticka	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	(S)	
Veckticka	<i>Antrodia pulvinascens</i>	(NT)	Täml. allmän
Vedticka	<i>Phellinus viticola</i>	(S)	
Kvistspikar	<i>Phaeocalicium spp.</i>	(S)	
Liten punktlav	<i>Acrocordia cavata</i>		Sällsynt
Skriftlav	<i>Graphis scripta</i>	(S)	

2.3.2 Geovetenskapliga bevarandevärden

I den norra delen av reservatet finns stora bergspartier som mot norr avlöses av sluttningar med bördiga marker. Genom den södra delen av reservatet går en sydvänd bergbrant och annars finns här mer eller mindre vegetationslösa berg, steniga lövklädda marker i öst samt mer bördig och barrskogsdominerad mark upp mot kraftledningsgatan. I objektets lågt liggande delar är jordarterna sandiga moränmarker förutom i ett sumpigt skogsparti med organiska jordarter. På kullarna sticker urberg av gnejsgraniter fram i dagen.

2.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Haga hage ligger under Ånhammar Säters ägor och har i äldre tider nyttjats som betesmark. Ånhammar ligger i ett småbrutet och kuperat landskap och är av riksintresse för kulturmiljövården som ett herrgårdslandskap (Riksantikvarieämbetets hemsida).

I nederkanten av den södra delen av Haga hage står ett antal gamla ekar. Dessa ekar härrör från tiden då området var öppnare till följd av bete. Ekarna har, förutom att de är värdefulla för många arter, ett kulturhistoriskt värde i att de avspeglar en tidigare markanvändningsepok.

2.3.4 Bevarandevärden för friluftsliv

Allmänheten kan i objektet besöka en välutvecklad lövblandad barrskog samt skönja resterna av en tidigare hagmarksepok. Från den högsta delen av berget i den sydöstra delen av reservatet har man god utsikt över det omgivande landskapet. Här kan besökaren se ut över böljande åkerlandskap, skogspartier, beteshagar och även få en skymt av sjön Misteln.

2.4 Källförteckning

Gärdenfors, U. (ed.), 2000. *Rödlistade arter i Sverige 2000*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. Historiska kartöverlägg 10H1C (10712). Länsstyrelsen i Södermanlands län, 1993. *Program för bevarande av natur och kulturmiljövärden i odlingslandskapet*.
Nitare, J. (ed.), 2000. *Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog*. Skogsstyrelsens förlag. Riksantikvarieämbetets hemsida, 2004-10-13. <http://www.raa.se/riksintressen/pdf/d.pdf>
Södermanlands hembygdsförbund. *Sörmlandsbygden 1988:2*.

PLANDEL

3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i tre skötselområden vilka utgår från den markanvändning eller skötsel som ska genomföras, se skötselplanekarta.

Skötselområdena är:

- 1: Skogsmark med viss skötsel för gynnande av löv
- 2: Skogsmark med viss skötsel för gynnande av äldre ekar
- 3: Kraftledningsgatan

Skötselområde 1: Skogsmark med viss skötsel för gynnande av löv

Beskrivning

Omfattar huvuddelen av reservatet. I huvudsak äldre lövblandad barrskog med gamla granar och löv, särskilt asp. Gott om lågor och annan död ved. Mindre partier utgörs av hållmarkstallskog, ekdominerad ädellövskog och lövsumpskog.

Bevarandemål

- Utbredningen av västlig taiga är minst 8 ha
- Utbredningen av örtrik näringsrik skog med gran är minst 4 ha
- Arealen lövsumpskog är minst 1 ha
- Död ved av olika trädslag förekommer med minst 20 kubikmeter/hektar, med en lägsta tröskelnivå på 15 kubikmeter, beräknat på hela skötselområdet.
- Andelen lövträd och lövbuskar av speciellt asp och hassel ej är minskande.

Skötselåtgärder

Skogen lämnas orörd från alla skogliga ingrepp. Försiktig plockhuggning och/eller ringbarkning av gran får förekomma för att gynna lövinslaget av speciellt asp och hassel.

Skötselområde 2: Skogsmark med viss skötsel för gynnande av äldre ekar

Beskrivning

Brant med grov, gammal ek, lind, hassel, gran och asp. Flera av ekarna är storväxta och minner om en tidigare epok då området var öppnare och användes som hagmark. Genom att öppna upp runt ekarna förlänger man deras livslängd. Solbelysta träd är ofta gynnsamma för insektsfaunan.

Bevarandemål

- Äldre ekar med vida trädkronor är frihuggna.

Skötselåtgärder

Frihugg de grova ekarna genom att ta bort gran och yngre löv i kanten mot granplanteringen. Även lämpliga yngre ekar kan friställas.

Skötselområde 3: Kraftledningsgata

Beskrivning

Kraftledningsgata.

Skötselåtgärder

I kraftledningsgatan får röjningar ske efter Svenska Kraftnäts önskemål.

4. Friluftsliv

Beskrivning

Besökare i området ska kunna uppleva naturen på allemansrättsliga grunder och med beaktande av de föreskrifter som gäller för reservatet. En informationstavla ska sättas upp med information om naturvärden, skötsel och vilka regler som gäller inom reservatet. Placering av informationstavlan framgår av skötselplanekartan.

Bevarandemål

- Informationstavla ska finnas.

Skötselåtgärder

Uppsättning och underhåll av informationstavla.

5. Uppföljning

5.1 Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs varje år för:

- Informationsskyltar

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart 12:e år för:

- Död ved
- Friställning av ekar

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart 24:e år för:

- Utbredning av naturtyper

5.2 Uppföljning av skötselåtgärder

Entreprenörer ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts och när de genomförts.

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts.

6. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Prioritet	Finansiering
Informationstavla	År 2005	Enligt skötselplanekarta	1	Länsstyrelsens förvaltningsanslag
Frihuggning av ekar	År 2005	Skötselområde 2	1	Som ovan
Försiktig plockhuggning/ring barkning av gran	Vid behov för att gynna löv	Skötselområde 1	2	Som ovan
Underhållsröjning kraftledningsgatan	Vart 6:e år	Skötselområde 3		Svenska Kraftnät
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Skötselområde 1 och 2		Länsstyrelsens förvaltningsanslag
Uppföljning av bevarandemål	Skyltar varje år. Död ved vart 12:e år, naturtyper vart 24:e år.	Skötselområde 1 och 2		Som ovan

7. Skötselplanekarta

